

Feministická literární věda

JSB_SLAV55 #7

Impulsy vzniku a vývoje

- Charles Fourier
  - *feminisme* (1837)
- kritika patriarchální kultury
- politicko-společenský feminismus
- čtenářsky orientované teorie (recepční)

1890 = tzv. “první vlna” feminismu

Patriarchát

“Handing down of power from one male to another.”

- nadvláda muže nad ženou
- jasné rozdělení společenských rolí mezi M a Ž
- vlastní mechanismy nápravy selhání
- opora v náboženském výkladu
- dodnes v mnoha kulturních prostředích

Související pojmy:

machismus, misogynie, gynofobie

První vlna feminismu (1890–1949/63)

- od konce 19. stol.
- politický a občanský rozměr
- boj za rovná práva (volební)

V literatuře

- Katherine Mansfield
- Dorothy Richardson
- Virginia Woolf

Virginia Woolf (1882–1941)

- *Vlastní pokoj (A Room of One's Own)*, 1929
- materiální podmínky žen jiné než mužů
- omezení plyne ze spol. rolí
- “vlastní pokoj” jako koncept svobodného místa

Vliv na feministické teorie 60. let (Doris Lessing)

Druhá vlna feminismu (1949/1963)

- “kritika” V. Woolf = vlastní pokoj nestačí
- důraz na “osvětu” a šíření “uvědomění”
- problematická místa
  - manželství
  - práce
  - společenský život

Významná data (dva možné “počátky”):

1949 – Simone de Beauvoir: *Druhé pohlaví*

1963 – Betty Friedan: *Ženská mystika*

Simone de Beauvoir (1908–1986)

- manželka Jeana Paula Sartra
- *Druhé pohlaví (Le deuxième sexe)*, 1949
- promýšlí vlastní ženskou identitu
- žena není biologický fakt, ale umělý koncept
- pohlavní identita je konstrukt

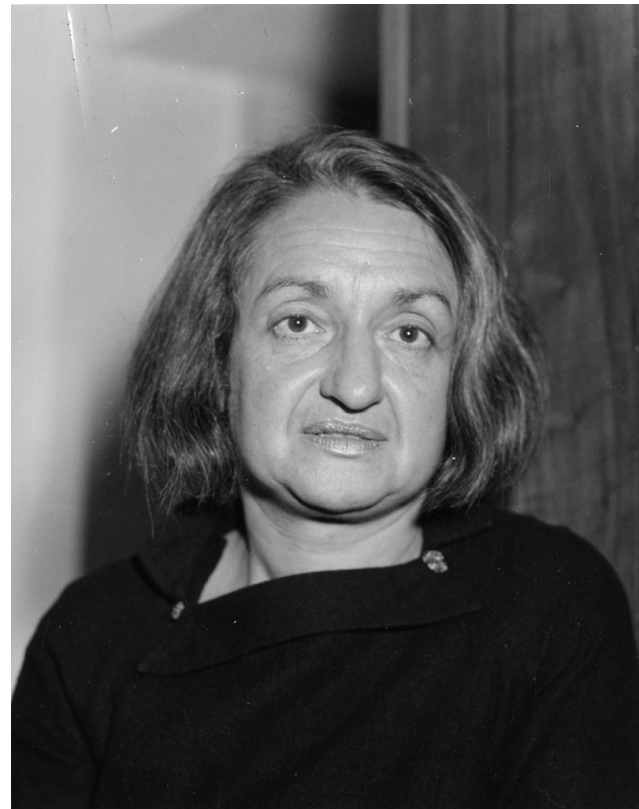
“Nikdo se nerodí ženou, ale je ženou spíše stvořen.”

Betty Friedan (1921–2006)

- *Ženská mystika (The Feminine Mystique)*, 1963
- patriarchát využívá biologické rozdíly => nerovnost
- útok na středostavovská americká manželství
- technický pokrok ženám neulevil
- psychologie útlaku
- “problém beze jména” = vše se zdá OK, ale není

“Žádný bůh nás nespasí, musíme to udělat samy.”

Feministická literární teorie

- vznik ve druhé vlně feminismu
- jak literární texty nakládají s patriarchálními normami?
- literatura
  - potenciální “bojiště” za změny
  - nástroj změn
- jaká je role ženského hlasu v literatuře?
  - co ženy píší?
  - jakou mají pozici?
- Gynokriticismus = studium literatury psané ženami

Kate Millett (1934–2017)

- *Sexuální politika (Sexual Politics)*, 1969
- zkoumá sexuální vztahy v dílech psaných muži
  - D. H. Lawrence
  - Norman Mailer
  - Jean Genet
- kritika mužské konstrukce sexuality
- vliv na queer theory

Sandra Gilbert & Susan Gubar

- *Šílené ženy v podkrovní (Madwomen in the Attic)*, 1979
- mužské psaní má pro ženy jen několik rolí
- mužské psaní slouží patriarchátu
- patriarchát dusí ženský rozvoj a svobodu

Sněhurka: dvě základní ženské role: hloupá naivní Sněhurka a zlá královna

Lara Mulvey (1941–)

- “mužské zírání” (bez ohledu na pohlaví)
- Hollywood počítá s “mužským divákem” (muž se dívá)
- žena je objekt dívání (objektifikace ženy)
- muž je konzument slastí / žena producent slastí

Mužské zírání (male gaze) = konstrukce vizuálního obsahu pro uspokojení předpokládaného mužského recipienta.

Francouzská feministická teorie

- vlivy poststrukturalismu a psychoanalýzy
- hlavním tématem je “reprezentace”
- Helene Cixous
- Julia Kristeva
- Luce Irigaray

Hélène Cixous (1937–)

- ženské psaní (écriture feminine)
- *Smích Medúzy* (1976)
- Woolf: “Nemohu psát jako muž.”
- Cixous: “Ženské psaní nemá definici, je opozicí mužského, patriarchálního psaní.”

Julia Kristeva (1941–)

- ženské a mužské psaní vychází z jazyka
  - mužské = symbolické
    - strukturované
    - nařízené
  - ženské = sémiotické
    - fluidní
    - těkavé

Luce Irigaray (1930–)

- ženský hlas = proces odporu proti patriarchátu
- svět požitků je mužský = žena v něm nemá hlas
- důraz na ženskou tělesnost
- mateřství (některými fem. odmítáno)

“Abychom byli matkami, nemusíme přestat být ženami.”

Problém ženského psaní/hlasu

- zpochybňování pohlavní identity
- vytváření dichotomií / opozic

Rozdělení feministického hnutí podle reprezentace “ženství:

“ženské” je způsob vyjadřování (bez ohledu na biologické pohlaví)

X

“ženské” je v přímém rozporu s mužským (ženy jsou jiné než muži)

Ženskost jako (ne)přirozenost?

- “ženskost” není ženská přirozeně
- byla ženám “vnucena” = vnímána jako “nižší”, “slabší” forma vyjádření
- ženskost je do své pozice zatlačena sociální konstrukcí

Otázky: Mohou muži psát “ženskou” literaturu? A naopak?

Mohou trans-ženy (muži->ženy) být skutečně ženami, nebo je to jen další pokus mužů, jak ženy ovládat?

Třetí vlna feminismu (1990–)

- afroamerický feminismus
- marxistický feminismus

INTERSEKCIONALITA = společenské vztahy a problémy nelze vnímat z hlediska jediného aspektu (pohlaví) => literární kritika nemůže být zaměřena pouze na otázky pohlavní identity

Jak text jedná s otázkami pohlaví/rasy/třídy/zdraví atd.?

Tyto otázky jsou a budou v literatuře stále aktuální.